

Suriye Savaşı ve Türkmen Dağı

Suriye'deki iç savaşın başlangıcından itibaren savaşın en yoğun yaşandığı cepheleeri barındıran Türkmen bölgeleri, bugün tamamen bölünmüş durumda. Suriye'nin kuzeyindeki bu bölgelerinin bir kısmı DAES denetiminde bulunurken bir kısmı da Özgür Suriye Ordusu'na bağlı muhaliflerin kontrolü altında. Ancak son dönemlerde Türkmen Dağı bölgesi rejim ile muhalifler arasında sık sık el değiştirmesi dolayısıyla daha fazla gündeme gelmekte.

Daha çok Özgür Suriye Ordusu'na bağlı Türkmen güçlerine ait direniş mevzilerinin bulunduğu bölgedeki bazı yerler Rusya'nın aktif biçimde savaşa müdahil olmasıyla birlikte rejim güçleri tarafından ele geçirilmiş durumda. Geline aşamada stratejik önemi daha da artan Türkmen Dağı bölgesinin geleceği, sadece Suriye iç savaşının değil Türkiye'nin bölgeye ilişkin planlarının da değişmesine neden olabilir.

Türkmen Dağı, Hatay'ın Yayladağı ilçesinin tam karşısında yer alan, dağlık ve ormanlık bir bölge olduğu için Türkiye açısından da ciddi bir güvenlik zaafı teşkil etmektedir. Coğrafi olarak çok sayıda tepenin bulunduğu bu bölgede demografisini Türkmen halkın oluşturduğu birçok köy bulunmaktadır. Direnişin aktif üyeleri olan Halep Türkmenlerinin önemli bir bölümünü de bu köyün Türkmenleri oluşturmaktadır. Osmanlı vergi memurları tarafından vergilerin kolay toplanabilmesi için bu coğrafyaya verilen isim, o zamandan bu yana bölge halkını tanımlamak için de kullanılmış ve halk Bayır bucak Türkmenleri olarak anılır olmuştur.^[1]

Arap Baharı sürecinin 2011 yılında Suriye'ye sıçramasıyla birlikte Türkmenler de rejim karşıtı gösterilere katılmış ve muhalif hareketin içinde yer alarak Türkmen Dağı ve civarını kontrol altına almışlardır. Halep ve Azez başta olmak üzere birçok bölgede diğer muhalif gruplarla rejime karşı ortak hareket etmektedirler. Başlangıçta Türkmen Dağı'nın büyük bir bölümünü kontrol altında tutan Türkmenler, Rusya ve İran'ın Suriye rejimine destek vermesiyle kontrol ettikleri alanları büyük ölçüde kaybetmiştir. Özellikle Rusya'nın hava saldırılarında Türkmen Dağı ve çevresini hedef alması, birçok sivilin ölümüne ve yerleşim birimlerinin zarar görmesine neden olmuştur.

Rejimin ve Rusya'nın Türkmen Dağı'na bu kadar yoğun saldırılar düzenlemesinin arkasında başka önemli planların olduğu da bilinmektedir. Rejimin en önemli stratejisi, hâkimiyet alanını genişleterek ileride Suriye'nin parçalanması durumunda Rusya'nın desteğiyle kurmak istediği Nusayri devletinin sınırlarını bu bölgeye kadar uzatmaktır. Küçük Alevi/Nusayri devletinin kurulması ile birlikte, Hatay hayalinden hiçbir zaman vazgeçmeyen Baas rejiminin bir sonraki hedefinin de burası olacağına dair kuşku yoktur.

Rejim güçlerinin ve Rusya'nın yoğun bir şekilde bombaladığı Türkmen Dağı ve civarı her grup için farklı anlamlar ifade etmektedir. Özellikle Rusya, Tartus Limanı'ndaki askerî üssünün güvenliğini sağlayabilmek için Türkmen Dağı bölgesinin ele geçirilmesini önemsemektedir. Ayrıca Doğu Akdeniz'e açılan kapı olarak adlandırılan Bayır bucak bölgesi, Suriye'nin geleceğinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Stratejik önemi büyük olan Türkmen Dağı'nın Esed rejimi tarafından ele geçirilmesi, hem Türkiye hem de muhalifler için ciddi sonuçlar doğuracaktır. Zira Rusya'nın desteği ile saldırılarını yoğunlaştıran rejim güçlerinin Türkmen Dağı'nı ele geçirmeleri durumunda, muhalif Fetih ordusu hâkimiyetinde olan İdlip ve Cisir el-Sugura gibi yerleşimlere ilerleyebilmeleri kolaylaşacaktır. Ayrıca bölgeye götürülen yardım malzemelerinin önü kesilerek muhalifler ve bölge halkının yaşam koşulları ağırlaştırılacak, daha da önemlisi muhaliflerin Akdeniz'e açılma planları boşa çıkarılmış olacaktır. Öte yandan muhalifler tarafından Türkmen Dağı'nın stratejik tepelerinden Lazkiye bölgesine yapılan saldırıların da önüne geçilebilecek ve Lazkiye'nin güvenliği bu şekilde sağlanmış olacaktır. Yine Esed rejimi, Türkmen Dağı'nı ele geçirerek muhalifleri iyice sıkıştırmayı ve Türkiye'nin dile getirdiği güvenli bölge projesini boşa çıkarmayı hedeflemektedir. Suriye rejimi ile PYD'nin anlaşması sonucunda bu bölgenin Akdeniz'e açılan Kürt koridorunun oluşturulmasında stratejik önemde olduğu ortadadır. Bilindiği gibi ABD ve Rusya'nın desteğini alan PYD, muhaliflerle çatışma içerisine girerek Kuzey Suriye'de otonom bir bölge oluşturmaya çalışmaktadır. Bu bölge için daha önce kanton ilan ettiği Cezire, Kobani ve Afrin'i birleştirmesi gerekmektedir. Otonom bölgenin fiilî olarak ortaya çıkması ile Kuzey Suriye kuşağı PYD'nin eline geçecek ve buradan Akdeniz'e açılmak isteyecektir.

Bugün Türkmen Dağı'nın belli kısımları muhaliflerin elindedir. Türkmen muhalif gruplarının saldırılar karşısında zayıf düşmesi üzerine diğer muhalif grupların yardıma gelmesi, Türkmen Dağı'nın tamamen düşmesini önlemektedir.

Türklerin Bölgeye Gelişi ve Yerleşim Yerleri

Şam'ın başkent olduğu, bugünkü Lübnan'ın da içerisinde bulunduğu coğrafya için Suriye adını ilk defa siyasi olarak Osmanlı Devleti kullanmıştır.[2] Türkler, 9. yüzyıldan itibaren Ortadoğu bölgesine doğru göç etmeye başlamış ve yine bu dönemde Suriye'ye yerleşmişlerdir. Halep bölgesi ve civarını yurt edinmeye çalışan Türkler, kuzeye doğru yerleşmeyi sürdürmüştür. Orta Asya'nın iklim özellikleri ile Suriye coğrafyası farklı olduğundan, yerleşim yerlerini Suriye'de otlakların bol, serin ve sulak alanların bulunduğu bölgelerde kurmuşlardır. 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Suriye'nin kuzeyi tam bir Türk yurdu haline gelmiştir. İlk yerleşim bölgeleri Halep, Lazkiye ve bu bölgelerin kuzey kesimleri olmuştur. Daha sonra Türkmen iskânı Akdeniz sahili tarafına; Hama, Humus ve Şam'a doğru genişlemiştir.[3]

Osmanlı Devleti'nin Suriye'yi fethi ile birlikte Türkmenlerin Suriye'ye yerleşmesi de kolaylaşmıştır. Halep Türkmenleri olarak adlandırılan Suriye Türkmenleri, bu coğrafyada farklı oymaklar halinde dağılmışlardır. Azez, Menbiç, Cerablus, Çobanbey, Gaziantep, Maraş gibi alanlara yerleşen Türkmenler, 1516 yılından 1918 yılına kadar Halep vilayetine bağlı Türk yerleşimleri olarak bu coğrafyada yaşamışlardır.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra Sykes-Picot Anlaşması'nın getirdiği olumsuz sonuçlar neticesinde Suriye, Osmanlı Devleti yönetiminden alınmıştır. Lozan Konferansı'yla Halep eyaleti ve bu eyalette yaşayan Türkmenler kendi kaderlerine terk edilmişlerdir. Türkiye'nin bu dönemde Musul'a odaklanmış olması, Halep'in kaybedilmesine neden olmuştur. Misak-ı Millî sınırları içerisinde yer alan Kuzey Suriye hattından vazgeçilerek 1921 yılında Fransa ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Antlaşması'yla bugünkü Türkiye-Suriye sınırı çizilmiştir. 1939 yılında Hatay'ın anavatana katılması ile de iki ülke arasındaki sınır hattı son şeklini almıştır. Hasılı 20. yüzyıl tarihte Suriye'den koptuğumuz yüzyıldır. 2000'li yıllara kadar da bu kopukluk devam etmiştir.[4]

[1] İlber Ortaylı, <https://www.youtube.com/watch?v=17uHAaUiGxM> (22.06.2016).

[2] Ortaylı, <https://www.youtube.com/watch?v=WncKrgSnYIQ> (22.06.2016).

[3] Ahmet Emin Dağ, *Emevilerden Arap Baharına Halep Türkmenleri*, ORDAF Yayınları, Araştırma Serisi 7, 2015, ss. 17-70.

[4] Gökhan Çetinsay, <https://www.youtube.com/watch?v=WncKrgSnYIQ> (22.06.2016).